

Bazar ertəsi, 11 noyabr 1918-ci il, nömrə 36

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 4 səfərülmüzəffər sənə 1337. 11 təşrinə-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şərait: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANİ-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyac [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyyə [Baş Polis Müfəttişliyyə] müraciət ediniz.

AZƏRBAYCAN ŞURAYI-MİLLİ RƏYASƏTİNDƏN

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin qərarına və Heyəti-Vükəla Rəisi Fətəli xan Xoyski müraciətinə binaən [əsasən], Azərbaycan Şurayı-Millisinin noyabrın 16-sında iniqad edəcəyi [təşkil ediləcəyi, qurulacağı] bütün Azərbaycan vətəndaşlarına elan ilə bərabər, Şurayı-Milli əzasının [üzvlərinin] yövmi-məzkurda [deyilən gündə] Bakıda bulunmalarını rica edirəm. Hər nə səbəbdənsə xüsusi dəvətnamə alammamış olan əzanın işbu elannamə ilə iktifa etmələri [ki-fayətlənmələri] müstədadır [xahiş olunur].

*Azərbaycan Şurayı-Millisi Rəisi
Rəsulzadə Məhəmməd Əmin*

BAKİ, GƏNCƏ VƏ BİLÜMUM [ÜMUMİYYƏTLƏ] AZƏRBAYCAN TACİRLƏRİ İLƏ ƏHALİYƏ ELANİ-RƏSMİ

Talan və ya oğurluq əşyası ilə alış-veriş edən saxtakar xırsızların bir an əvvəl yaxalanmalarını təmin və xalqı saxtakar xırsızların şərlərindən vəqayə [qorumaq] zimmində [yolunda] bərvəchi-ati [aşağıdakı] təsəvvürat ittixaz olunmuşdur [tədbirlər qəbul edilmişdir]:

1. Heç bir tacirin “şot” təbir olunan rəsmi fatura almadıqca, axər [özgə] tacirdən hər hangi bir vəsilə ilə hər hangi bir şey alması şiddətlə məmnu [qadağan] olduğu kimi, əhalidən də hər kəsin nə tüccarandan [tacirlərdən], nə də qeyri kimsələrdən rəsmi fatura (şot) almadıqca çit, qumaş, möblə [mebel], xalı, səccadə, mücəvhərat və gümüş əşya, hübutat [dənlə bitkilər] və heyvanat, hasili hər növ əşyadan bir şey almaları surəti-qətiyyədə [qəti surətdə] məmnudur [yasaqdır].

2. Şotsuz tutulacaq hər növ əşya və əmtəə miqdarı nə qədər az və ya nə

qədər çox olursa olsun, müsadirə olunaraq əlaqədaranı [əlaqədar şəxslər] haqqında şiddətli təqibati-qanuniyyəyə [qanunla nəzərdə tutulan icraatlara] təvəssül olunacağı [başlanacağı] əhəmiyyətlə elan olunur.

3. İşbu elan 10 gün müddətlə nəşr olunacaqdır.

*Azərbaycan Polis
müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin*

ELAN

Tüccarın [tacirlərin], mütəəhhidlərin [podratçıların] və sənətkarların [istehsalçıların] dəvairi-əsgəriyyə [hərbi qurumlar] tərəfindən, əmtəə yaxud əmələ [işçi] vermələri xüsusunda müraciət edildikdə, sıra bəklənmədən və pək əcələ olaraq işbu tələbi icra etməyə məcbur olduqlarını kəndilərinə elan ilə [bildirməklə], əks təqdirdə müttəhimlər məhkəməyə verilmədən Hökumət tərəfindən şiddətlə cəzaya düçar olacaqlarını elan etmişəm.

*Daxiliyyə naziri:
Behbud xan Cavanşir*

ELANI-RƏSMİ [RƏSMİ ELAN]

Saxta polis və zabit uniforması ilə kəndi-kəndilərinə yalandan təhərri [axtarış] məmuru (poiskovi) süsünü [görünüşü] verən İran əhli və bəzi yerli gənc müsəlmanlardan mütəşəkkil bir saxtakar kompaniyası daha təhərri komissarlığı tərəfindən dərdəst edil-

mişlərdir [tutulmuşdur]. Bunların isticvabatından [sorgu-sual edilməsindən] anlaşıldığına görə, cəbr [zor işlətmək] və təhdid surətilə safdilan [sadələvh] əhalidən hələ para və sairə alınmaqda və ya qəsb olunmaqdadır. Əhali tamamilə bilməlidir ki, heç bir məmura heç bir surətlə para və sair əşya verilmək haqqı və səlahiyyəti verilməmişdir. Məhbusin [məhbuslar] və mövqufin [saxlanılanlar] və ya hər hangi bir işdən dolayı rüşvət verməklə hər kəs əqrəbasının məhbusiyyət və mövqufiyyətinə [həbsinə və saxlanılmasına] fayda əldə etməyə bədəl [əvəzində; qarşılığında], əlaqədaranı [əlaqədar şəxsləri] şiddət tətbiqinə təşviq edəcəklərindən, kimsə gizli vasitələrə müraciət etməməli və hər hangi bir cəbr və təhdid və ya iğfal [aldatma] vüquunda [baş verdikdə] dərhal: gündüzləri “25-80”, gecələri də “6-23” nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə telefonla məlumat verməlidir. Polis Müfəttişliyi ildırım sürətilə hər kəsin ehtiyac və istimdadına [köməyinə yetişməyə] hazırdır.

*Polis müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin*

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Ədliyyə Nəzarəti əmrləri

9 təşrinə-sani [noyabr]

Gəncə şəhər məhkəmə şöbəsinin istintaq hissəsi məhkəmə müdiri müa-

vini Heydər bəy Şahtaxtinski həman şöbənin məhkəmə işləri müdirliyinə təyin edilir.

Gəncə nahiyyə məhkəməsinin dava vəkili Abbasqulu bəy Ağahüseynov Gəncə qəza məhkəməsi müdirliyinə təyin edilir.

Ədliyyə naziri: Makinski

Maarif Nəzarəti əmrləri

8 təşrini-sani [noyabr]

Nömrə 99

Həmin sənənin təşrini-sanisi birindən etibarən Mirka Natovna Remez-Rabinoviç Bakıda İkinci ünəs [qızlar] gimnaziyasında tarixi-təbii [təbiət tarixi] müəlliməliyinə buraxılır.

Nömrə 101

Həmin sənənin təşrini-sanisi birindən etibarən Ərəkit məktəbi müəllimi Ağaisa Əbdürrəhmanov Quba qəzası xalq məktəbləri müfəttişliyi dəftərdarlığına təsdiq edilir.

Nömrə 102

Həmin sənənin təşrini-sanisi birindən etibarən Nina Mixaylovna Kolo-bova Bakı Üçüncü ünəs gimnaziyasında rus lisanı müəlliməliyinə buraxılır.

Nömrə 109

Həmin sənənin təşrini-sanisi birindən etibarən Mehdi ağa Əlizadə Bakı İkinci realnı məktəbinin milli - tədrisə buraxılır.

Maarif naziri: Yusifbəyli

PARLAMAN SƏDRİNƏ MƏKTUB

Bu yaxınlarda Bakıda vüqu bulacaq Milli Parlaman dəvəti münasibətilə Azərbaycan Rəisi-Vükəlası [Baş Naziri] Fətəli xan Xoyski həzrətləri Parlaman Sədri Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəyə böylə bir məktub yazmışdır:

Möhtərəm Məhəmməd Əmin!

Azərbaycan Məclisi-Müəssisanı dəvəti qəbul edildiyi münasibətilə Azərbaycan Məclisi-Müəssisanına seçki qanun layihəsi tərtibinə şüru edilmişsə də [başlanmışsa da], üsuli-intixabın [seçki üsulunun] qarışıq və çətin olduğuna görə, seçki bir qədər təxirə uğraya biləcəkdir, fəqət dövlət nöqtəyindən nəzərdən qarşımızda durmuş mühüm məsələlər həllində bütün xalqın iştirak etməsini imkandan xaric görmüş Hökumət, 9 təşrini-sani [noyabr] tarixli iclasında bu ayın 16-sında Bakıda hazırki Hökuməti intixab etmiş [seçmiş] və kəndi qətnaməsilə buraxılmış Məclisi-Millini dəvət etməyi təhti-qərara almışdır.

Bununla bərabər Hökumət arzu edir ki, Məclisi-Milli ənqərib [yaxın] bir zamanda öz heyətini müəyyən bir üsul üzrə əqəliyyə [azlıq] təşkil edən millətlərin nümayəndələrini dəvətlə təkmil etsin [kamilləşdirsin; tamamlasın]. Bu xüsusu zatiəllərinizə bildirərək, Milli Şura sədri olmağınız həsəbi [səbəbi] ilə rica edirəm ki, Məclisi-Millinin vaxtı-müəyyəndə [müəyyən edilmiş vaxtda] yığılmasına səy edəsiniz.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Avstriyada

Peştədən xəbər verirlər ki, Karolyi kabinəsi Macarıstan idarəsini öz əlinə almışdır. İtaliya ilə mütarikə müzakirəti [atəşkəs müzakirələri] davam etməkdədir. Cənub sərhədin mühafizəsi üçün tədbirlər ittixaz edilmişdir [görölmüşdür]. Hal-hazırda Peştə şəhəri bayram surətini kəsb etmişdir [almışdır]. Hamı evlər bayraqlarla təzyin edilmişdir [bəzənmişdir]. Əsgəri həbsxanalardan hamı siyasi məhbuslar azad edilmişlərdir.

* Berlindən teleqraf edirlər: Macarıstan Milli Şurası tərəfindən verilən manifestdə deyilir ki, bu yaxınlarda arvad və kişilərin ümumi seçki hüququna malik olacaqları icraya qoyulacaqdır. Bir həftədən sonra təzə seçkilər başlanacaqdır. Sosial-demokratların buraxdıqları intibahnamədə [təbliğat vərəqəsində] deyilir ki, ağılıq edən siniflərin xudpəsəndlikləri [özündənrazılıqları] məmləkəti inqilaba düçar etdi. Əsgərlər çahərşənbə [çərşənbə] günü axşam Milli Şura tərəfinə keçmişləridir. Əks-inqilab hələ də hökuməti öz əlinə almağa ümidvardır. Peştədən xəbər verilir ki, Tuna donanması da Milli Şurani etiraf [qəbul] etmişdir.

* Vyanadan verilən xəbərlərə görə, Hökumət Şurası bugünkü iclasda qərara almışdır ki: Almaniya-Avstriyanın

xüsusi ordusu yoxdur. Ordunun slav macarlardan ibarət olan çox hissəsi daha artıq müharibə etmək istəmir. Buna görə də Almaniya-Avstriyanın bundan belə təklidə müharibə etmək halı yoxdur. Avstriyanın almanlarla məskun olan hissəsi Almaniya ilə bərabər müharibə etmək bacarmadığı halda, sadıq dost kimi indi də Almaniya tərəfində durub Almaniyanın rızası ilə sülh müzakirəti aparmaq arzusundadır. Cənubi Tirol, Avstriyanın almanlarla məskun hissəsinin ayrılmaz parçası ədd [hesab] edilməkdədir. Əhval dürüst aşkar olana qədər alman millətindən olan qulluqçuların öz qulluqlarında qalmaları qərara alınmışdır. Başqa millətdən olan qulluqçular tədriclə öz milli hökumətləri ixtiyarına veriləcəklərdir.

* Vyanadan xəbər verirlər ki: Bohemiyada olan alman məmurları başlarını itirib müqavimət göstərmədən öz vəzifələrini çəxlərə vagüzar edirlər [tapşırırlar]. Slavlarla italyanlar arasında Triestdə toqquşma olmuşdur. Slavlar Triestdə ümumi bir hökumət təşkilini tələb edirlər. İtalyanlar isə buna razı deyildirlər. Buna görə də iş toqquşmaya müncər olmuşdur [çatmışdır].

* Berndən xəbər verirlər ki, Bolqariya əhvalı Serbiyaya da sirayət edib, orada da saldat və fəhlə şuraları təşkil edilmişdir. Bu şuralar ciddi surətdə öz fəaliyyətlərini genişləndirməkdədirlər.

Tezliklə ümumi sülh əqd edilməsi [imzalanması] üçün bilaaram [aramsız] nümayişlər vaqe olmaqdadır. İsveçrədə yaşayan Serbiya saldatları nümayişçilərə təbrik teleqrafı göndərmişlərdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Lion - Təşrini-saninin [noyabrın] 5-ində Avstriya Hökuməti Müttəfiq dövlətlər tərəfindən təklif edilən mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] imza etmişdir.

Düşmənənə hərəkət bu gün dayandırılmışdır. Çaharşənbə günü Məclisi-Məbusanda Klemanso Avstriya ilə Müttəfiq dövlətlər arasında əqd edilən [imzalanən] mütarikə şəraitini oxumuşdur. Bu şərait üzrə quruda, suda və havada düşmənənə hərəkətin dayandırılması və ümumən əsgərlərin buraxılması, bundan əlavə Müttəfiq dövlətlərin dəmiryollarda azad bir surətdə əsgər nəql etməsilə bir para sövqül-ceyş nöqtələrinin [hərbi baxımdan stratejik nöqtələrin] zəbti tələb edilir. On beş gün müddətində alman əsgərləri Avstriyanı tərk etməlidirlər. Avstriyada olan Müttəfiq dövlət təbəələri və hərbi əsirlər öz vətənlərinə qaytarılmalıdırlar. Bəhriyyə [donanma] işləri şəraitində [şərtlərində] deyilir ki: Avstriya gəmilərinin dayandıqları və hərəkət edəcəkləri yerlər dürüst göstərilməlidirlər. Bundan əlavə Avstriya donanmasından 15 sualtı qayığı, 3 dənə drednot və 3 dənə yüngül zirehli

və 6 dənə Tuna nəhrindəki paraxodlar Müttəfiqlərə təslim edilib, Müttəfiqlərin kontrolu altında olan başqa paraxodların hamısı tərk-silah edilməlidirlər. Bunlarla bərabər hava və donanma qüvvələri Müttəfiqlər tərəfindən göstəriləcək mövqeyə cəm olmalıdırlar.

Berlin - Rəsmi surətdə verilən xəbərlərə görə, mütarikə əqd edib [atəşkəs imzalayıb] sülh müzakirəti [müzakirələri] başlamaqdan ötrü alman heyəti təşrini-saninin [noyabrın] 6-sında günortadan sonra Berlindən çıxıb qərb tərəfə hərəkət etmişdir.

Vilsonun cavabı

Berlindən xəbər verirlər ki, Almaniyaya Hökumətinin axırıncı notasına sınızsız teleqrafla Vilsonun cavabı alınmışdır.

İngiltərənin sülhə razı olması

Qəzetələrin verdikləri xəbərə görə, Amerika dairələrində elan edilmişdir ki, İngiltərə şərəfli sülh müzakirətinin başlanması haqqında Amerika nümayəndələrinə öz razılığını vermişdir. Lakin müstəmləkət [müstəmləkələr] haqqında aşkar bir cavab olmadığı göstərilir.

Müttəfiqlərin mütarikə şəraiti

Zahirən İngiltərə Hökuməti sualtı qayıqlarının əvvəlcədən təslim olunmalarını mütarikə şəraitindən hesab etməyi lazım bilir. Şimal dənizi donanmasının tərk-silah edilməsi o qədər də

lazımlı görülmür.

Bundan əlavə, Fransa Hökuməti Elzas-Lorenin qəti surətdə təmizlənməsini tələb etməkdədir. Vaşinqton, London və Paris arasında ixtilaf davam edirsə də, müşahidə olduğuna görə, ümdə maddələr haqqında saziş hüsulə gəlmişdir. Dənizlərin azad buraxılması məsələsi ixtilafa bais olmuşdur. Gəmilər və su mühasirəsinə nəzarət hüququna Amerika tərəfindən göstərilən mümaniət [manəçilik] həqiqi olmayıb, zahiri qalmaqdadır. Hərb əhvalına gəldikdə qeyd edirlər ki, düşmən tərəfindən təmizlənen yerlər təqib edənlərin işlərini artırmışdır. Müttəfiqlər təzədən dəmiryollar çəkib, bu yollarla top və mühümmat [təchizat] nəql etməkdədirlər. Təzə mövqelərdə təzə hücumla olan hazırlıqlar uzun işdir. Bununla belə Foş bacardığı yerdə təcili və güclü hücumlar yapmaqdadır. Bununla o, düşmən ehtiyat əsgərlərinin qurtarmasına müvəffəq ola bilər.

İngiltərə və Fransa hökumətləri sülh şəraiti haqqında Vilsonla müxabirətdə bulunmaqdadırlar [danışıqlar aparmaqdadırlar]. İngiltərə Hökuməti 8 milyon ton gəmi tələfatı əvəzində alman sualtı qayıqlarının tərk-silah və təslim edilmələrini tələb etməkdədir. Fransa Hökuməti Elzas-Lorenin təmizlənməsini təkid etməkdədir.

Almaniya müstəmləkəti

Londrada Balfur öz nitqində Britaniya müstəmləkəti miyanında [ara-

sında] əlaqəni saxlamaq barəsində demişdir ki: Biz işbu əlaqənin heç bir düşmən tərəfindən kəsilməsinə razı ola bilmərik. Müstəmləkət Almaniya qaytarılırsa, onların bəhri müharibədən [dəniz müharibəsindən] ötrü mövze [baza] şəklində işlədilməyəcəyinə kim təminat verəcəkdir?

Balfur buna cavab olaraq demişdir ki, İngiltərə heç Almaniya müstəmləkətinin qaytarılmasına razı olmayacaqdır.

Elzas-Loren haqqında Vilson

Vilson aşkar surətdə Elzas-Lorenin Fransaya qaytarılmasını izhar [ifadə] etmişdir.

* * *

“T. N.” qəzetəsi mühərririnin sualına Almaniya mürəxxəsliyində [nümayəndəliyində] demişlər ki, İstanbul Almaniya qoşunlarından təmizlənilib, Müttəfiqlər tərəfindən işğal edilmişdir. Müttəfiqlər Almaniya qoşunlarının bir ayadək getmələrini təmin etmişlər. Bir ayadək getməyənlər tövqif [həbs] ediləcəklər. Mürəxxəslik Dardanel barədə məlumat verməmişdir.

Almaniyada

Tiflisdə Almaniya mürəxxəsliyi məlumatına görə, Almaniya rahatlıqdır. Sülh müzakirəti başlanmışdır. Cəbhəyə xüsusi komiyaon getmişdir. Vilsondan alınmış xəbərlərə görə, tərəfeyn [iki tərəf də] müzakirəyə girişə bilərmiş. Bütün Almaniya mətbuatı kayzer ilə

iştiğal edir [məşğul olmaqdadır]. Hətta sollar belə deyirlər ki, kayzerin xəl'i [hakimiyyətdən salınması], işi fənalasdıracaqdır.

Zaqafqaziyanın əhvalı

Tiflisdəki Almaniya mürəxxəsliyindəki [nümayəndəliyindəki] müsahibədə deyilmişdir ki, Sülh Konqresində Zaqafqaziyaadakı üç hökumətin təsdiq ediləcəyi möhtəməldir [ehtimal olunandır]. İsveçrə və Danimarka Gürcüstanı təsdiq etdikdə, məlum olduğu üzrə Fransa və İngiltərənin təsvibi [razılığı] ilə etmişlərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Almaniya-Rusiya ixtilafı

Berlin - Şura Rusiyası nümayəndəsi xidmətçisinin əşyası Fridrixştadt vağzalında zədələnərək, alman lisanında çap edilmiş, tədhiş [terror] və inqilaba dəvət edici intibahnamələr [vərəqələr] ətrafa dağılmışdır. Bundan dolayı Almaniya Hökuməti Rusiya Hökumətindən daxili Almaniya da bir daha belə təşəbbüsatda bulunmamaq üçün təminat tələb etmişdir. Bununla bərabər, Moskvada qətl edilmiş qraf Mirbaxın da qanını Almaniya Rusiyadan tələb edir. İşbu tələbata əməl oluncaya qədər, Almaniya Hökuməti öz siyasi nümayəndələrini Rusiyadan geri çağırmaqla Rusiyaya təklif etmişdir ki, öz siyasi nümayəndələrini Rusiyaya dəvət etsin.

Kremləndən radio

Kremləndən təşrini-saninin [noyabrın] 5-i saat 21.40 dəqiqədə, 1223 və 136 nömrə təhtində [altında] verilmiş teleqram.

Bütün hərbi komissarlara, bütün ordu komandanlarına, bütün şuralara.

Almaniya Hökuməti oradakı Rusiya nümayəndəsini inqilab təbliğ-təşviqatında, Rusiya Hökumətini qraf Mirbaxın qatillərinə cəza verməməkdə müttəhim edərək 24 saatın ərzində öz rəsmi nümayəndələrini geri çağırmiş və bir həftəyədək Rusiya nümayəndələrinin öz vətənlərinə qayıtmasını tələb etmişdir. Bu məsələ Almaniya tələbatına əməl edilənə kimi davam edəcəkdir. Almaniyanın üzərimizə hər b açması görülməyirsə də, yenə hər halda hazır olmalıdır. Ağqvardiyalıların üzərimizə yürüməsi ehtimalı vardır. Bundan dolayı lazım gələn bütün tədabiri ittixaz etməlidir [tədbirlər alınmalıdır].

Xarici İşlər xalq komissarı Çiçerin, Xalq Komissarları Şurası sədri Lenin, Mərkəzi İcra Komitəsi sədri Sverdlov.

Bolşevizmlə mübarizə

Berlin - “Berliner Zeytung” qəzetəsi Şura Rusiyası əleyhinə aparılacaq müharibə planını böylə təsvir edir: Skoropadski, Krasnov, Denikin bolşeviklər üzərinə atılmaqdan ötrü ittifaq əqd etmişlər [bağlamışlar]. Təərrüz [hücum] vaxti-müəyyənədə [müəyyən edilmiş vaxtda] Finlandiya və cənubşərqdən başlanmalıdır. Nemes burju-

aziyası aqşvardiya[lı]lara fəqət ləvazi-mati-hərbiyyə və para ilə müavinətdə [yardım-da] bulunmalıdır.

Moskva - 5 təşrini-sani [noyabr]. Qərbin burjuaziya mətbuatında inqilab dəhşətindən qorxu müşahidə edilməkdir. Şura Rusiyası əleyhində böhtan gün-gündən çoxalmaqdadır. Almaniya, İngiltərə, İsveç, Finlandiya qəzetələri[ndə] bolşevizmlə başlanacaq müharibələr üçün bir çox layihələr hazırlanır.

Stokholm - İsveç mətbuatı fəqət bolşevizmlə iştigal edir [məşğul olur]. Mühafizəkar qəzetələr Hökumətdən gün-gündən tərəqqi edən İsveç bolşevikləri ilə mübarizəni tələb edirlər.

Armavirin işğalı

Könüllü ordu ərkani-hərb idarəsi [qəragahı] təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 26-sında Armavirin Könüllü ordu tərəfindən işğal edildiyini xəbər verir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Azərbaycan Parlamanı dəvəti

Hökumətin 9 təşrini-sani [noyabr] tarixli iclasında qərar verilmişdir ki, təşrini-saninin 16-sında Azərbaycan Müsəlman Milli Şurası dəvət edilsin. Şuraya bütün sinif və əqəliyyət [azlıq] təşkil edən millətlər nümayəndələri dəxi dəvət olunaraq, əzasının [üzvlərinin] miqdarı 120-yədək artırılacaqdır.

Azərbaycan bayrağı

Yenə həman iclasda Azərbaycan bayrağı layihəsi təsdiq edilmişdir. Bayraq yaşıl, qırmızı və mai [mavi] rəng olub üzərində hilal və 8 guşəli yıldız olacaqdır.

Zaqafqaziya Konfransı

Zaqafqaziya Konfransında Azərbaycan nümayəndəliyinə M. A. Vəkilov və Gürcüstan Hökuməti nəzdində Azərbaycan siyasi nümayəndəsi M. Y. Cəfərov cənabları təyin edilmişlərdir.

* * *

- 9 təşrini-sani [noyabr] tarixli Azərbaycan Hökuməti iclasında qərar ver[il]mişdir ki, Bakıda yaşayan əhəlinin ən çox mütəzərrir olanlarına [ziyana uğrayanlarına] bilafərqi-millət [hansı millətdən olursa olsun] müavinətdə [yardımda] bulunmaq üçün Nafiə və Səhhəti-Ümumiyyə [Sosial Təminat və Xalq Səhiyyəsi] nazirinə 150 min rublə para buraxılsın.

* * *

- Maliyyə Nəzarəti yeni bir layihə tərtib vermişdir. Məzkur [adı çəkilən] layihəyə görə, Məclisi-Müəssisan açılanadək vergilərin dürüst alınmaması xüsusundakı şikayətlərə müvəqqəf olaraq Şurayi-Vüzərə [Nazirlər Kabineti] baxacaqdır.

* * *

- Maliyyə Nəzarəti ispirotlu içkilər satışı patentinin qiymətlərini artıracaqdır.

* * *

- Əmanət sandıqları [kassaları] mü-

amilatının [əməliyyatlarının] islahı haqqında Maliyyə Nəzarəti tərəfindən Hökumətə bir layihə təqdim edilmişdir. Bu layihəyə görə əmanət sandıqları işlərinə baxan sabiq müəssisələrlə şimdikilərin münasibət və rabitələri nizama salınanadək əski tövdiatın [əmanətlərin] iadəsi [qaytarılması] dayandırılmalıdır. Bakının işğalından sonra verilən tövdiat isə bilatəhdid [məbləğindən asılı olmadan] veriləcəkdir.

ZƏNGƏZUR XƏSARƏTİ

1917-inci sənəsi dekabr ayından 1918 sənəsi avqust ayına qədər Gəncə mahalında ermənilər tərəfindən xarab edilən kəndlər haqqında Gəncə valisi Azərbaycan Daxiliyyə Nəzarətinə məlumat göndərmişdir. Əzcümlə [o cümlədən] Zəngəzur naçalnikinin raporu göndərilmişdir. Bu raporda xarab edilən kəndlərin siyahısı və toxunan xəsarət bu qərar üzrə göstərilir:

1 - Kürdlər kəndi 1917 sənəsi dekabr ayında xarab edilib 150 min rublə zərər və xəsarət olmuşdur.

2 - İrimis kəndi dekabr ayında dağıdılıb 8 adam qətl edilməklə 180 min rublə zərər vurulmuşdur.

3 - Baharlı kəndi xarab edilib 9 nəfər qətl edilməklə yüz min rublə zərər verilmişdir.

4 - Dulus kəndi dekabr ayında dağıdılıb 90 min rublə xəsarət olmuşdur.

5 - Qarakilsə kəndi yanvar ayında xarab edilib 49 nəfər qətl edilməklə 9 milyon rublə xəsarət toxunmuşdur.

6 - Məliklər kəndi yanvar ayında qarət edilib 150 nəfər qətl edilməklə 3 yüz min rublə xəsarət toxunmuşdur.

7 - Pul kəndi xarab edilib 19 nəfər qətl edilməklə 160 min rublə xəsarət olmuşdur.

8 - Arıqlı kəndi aprel ayında xarab edilib 25 nəfər qətl edilməklə 120 min rublə zərər olmuşdur.

9 - Dəstəgird kəndi aprel ayında xarab edilib yüz min rublə xəsarət toxunmuşdur.

10 - Şükar kəndi iyun ayında xarab edilib 95 nəfər qətl edilməklə 5 yüz min rublə xəsarət olmuşdur.

11 - Zabazadur kəndi aprel ayında xarab edilib 90 min rublə zərər və ziyan toxunmuşdur.

12 - Şəki kəndi avqust ayında xarab edilib 95 nəfər qətl edilməklə 16 milyon rublə xəsarət olmuşdur.

13 - Yaqub[lu] kəndi avqust ayında xarab edilib 28 nəfər qətl edilməklə 6 milyon xəsarət toxunmuşdur.

14 - Qızılciq kəndi avqustda xarab edilib 27 nəfər qətl edilməklə 5 milyon rublə xəsarət olmuşdur.

15 - Vağudi kəndi avqustda xarab edilib 96 nəfər öldürülmüş və 13 milyon zərər dəymişdir.

16 - Sisyan kəndi xarab edilib 60 adam ölmüş və 8 yüz min rublə zərər olmuşdur.

TÜRKÜN DƏRDI **-Bu günün gənclərinə-**

Fövqümdə oynayan bir qara bulut
Yurdun bağına bin yaslar saçıyor.
Dərd qanmayan şu el, şu canlı tabut
Ölüm dünyasına yollar açıyor.

Mazi sevinc ilə daim gülümsər,
Fəqət pək hüznü, pək qəmlidir hal.
Müdhiş bir uçurum işte istiqbal
Hər bir düşüncəyə zəhərlər sərper.

Yarın pək sislidir, bir şey bilinməz,
Bilinməyən şeylər qorxulu olur.
Həyat bir aləm ki, qəmdən silinməz,
Bu aləm qayğularla dop-doludur.

İştə həyat ilə çarpışmaq için
Sarsılmaz imanlar, möhkəm qüvvətlər,
Aydın düşüncələr, nurlu hikmətlər
Lazımdır.. Bunlar həp mütləqa sənin

Ey münəvvər gənclik kəndinə aid..
Bu gün etməz isən fikrini təcdid,
Qəlbinə soxmazsan həyat hissini
Yarın – bir əjdəha, qəhr edər səni.

Bakı, 1 təşrinə-sani 1334
Mütəllib oğlu Abid Alp

AZƏRBAYCANDA

Gəncə qəzasında

Novo-Saratov kənd yüzbaşısının verdiyi məlumatdan anlaşılır ki, Qazax qəzasındakı Başkənd erməniləri xətti-hüdudu keçərək Gəncə qəzasındakı dövlət meşələrinin 5-inci dairəsindən

ağacları qırıb gizlicə aparırmışlar. Kənd yüzbaşısının istimdad [yardım] tələbinə görə qəza qaimməqamı Azərbaycan ordusu zabitanından Camal bəy komandası altında olaraq bir dəstə süvari ağac kəsilən yerə gəlir. Orada qırx “araba” odun ilə dolu getməyə hazırladığını görürlər. Bunların odun qırmağa bir vəsiqələri olmadığını anladıqda, hazırlanmış odunu tövqif [həbs] etmək fikri ilə əsgərlər iləri keçirlər. Bundan bilistifadə [istifadə edərək] geridə qalmış xırsızlar kəminə [pusquya] girib müsəlmanları atəşə tuturlar. Camal bəy həman dəqiqə müdaifə vəziyyəti aldıqdan sonra xırsızlara cavab verməyə başlayır. Atışma səşindən xırsızlar tamamən qaçıb getdikdən sonra bir nəfər ölmüş düşür. Gəncə valisi tərəfindən Qazax qəzası qaimməqamına ol xüsusda lazımı binagüzarlıq etmək [sərəncam vermək] əmri verilmişdir.

* * *

Zaqatal nahiyəsindən alınmış reportlardan məlum olur ki, Zaqatalada şiddətli surətdə xırsızlıq davam edir. Hər gün kəndlərdən öküz, dana, at və başqa heyvanların oğurlanması xəbəri gəlir. Bu vaxtadək Zaqataladakı xırsızlıqların qarşısı alınmamışdır.

MƏKTƏBLƏRİMİZ

İki məktəbin halından söyləyəcəyəm. Birisi “Sədət”, digəri Qafqaziya-da deyil, Rusiyada belə birinci sanılan

Bakı Sənət məktəbidir. Bunların birinci[si] Qafqaziya islamları üçün lisan və milli tərbiyə cəhətindən ən vacib və lazım bir məktəbdir. Bu məktəbi təsis etdiyimiz vaxt həp müsəlman əhalisi övladını gimnaziyalardan, digər edadılərdən və rüşdilərdən ixrac edib bu məktəbə verirdilər. Bu məktəb üçün hər kəs hər şeydən keçməyə hazır idi. Bunun gələcəyinə bəslədiyimiz böyük ümidləri bunun başında duran Hüseyinzadə Əli bəy kimi filosofumuz və mütəəddid [çox sayda] müəllim bir az da artırmaqda idi. O zaman laəqəl [heç olmazsa; ən azından] bu məktəbdə bir üsul, bir taqım layiqli müəllimlər olduğundan, buradan çıxan gənclərimiz heç olmazsa türk lisanını bilir və adabını [qayda-qanunlarını] anlayırdı. Lakin bugünkü “Səadət”in, istər üsulitədrisinə, istərsə heyəti-müəlliminin [müəllim heyətinin] ləyaqətsiz və başqa işlərinə camaat tərəfindən və Hökumət tərəfindən hələlik bir əhəmiyyət verən yoxdur.

Əcəba iş başlanarkən sərf edilmiş bu qədər əməklər, bu qədər para bəs nerəyə getdi? Bu məktəbə nə üçün layiqincə əhəmiyyət verilmir? Axır bu məktəbdən çıxan balalarımız heç bir məktəbə daxil olamduğundan, səfil və sərgərdan qalır. Məktəb bitirənin bir sənətkar, yaxud bir alim olmaq arzusu bir dəfə bu zavallı türk balalarının da könlündən keçmirmiş? Milli tərbiyə və milli lisana o zaman nəşvü-nəma vermək [onu inkişaf etdirmək] olar ki, “Səadət” kimi məktəblərimizdə təhsil

görmüş çocuqlarımızın istiqbalı [gələcəyi] təmin edilsin. Bunun üçün də bu gün çalışmalıdır. Çünki hər bir şey fəqət inqilab zamanı meydana gələ bilər, eyi, yaxud kötü bir mövqe tutular, sonradan həyat adı bir qanuna təbəiyyət etdikdə [tabe olduqda], o mövqe əldən getməz. İştə Nikolayın dövrü-müstəbidsində [istibdad dövründə] “Səadət” məktəbində istədiyimiz bir proqram icrasına imkan verilmirdisə, bu gün artıq məktəbimizi islah üçün bizə bir maneə çıxaran olmayacaqdır.

Bu gün bu məktəbi islah etmək lazımdır. Əks halda bir əmri-vaqe [fakt; gerçəklik] kimi hali-ehtizarda [can verməkdə; son nəfəsini verməkdə] olan “Səadət” həyat səhnəsindən büsbütün çəkiləcəkdir. Bunun üçün bir əlac aramalıdır.

* * *

Sənət məktəbinə keçəlim. Bu məktəbin mövcudluğu biz azərbaycanlılar üçün ən böyük əhəmiyyəti haiz [daşıyan] bir şeydir. Bunun elektrik, neft və məadin [mədənlər] memarı [mühəndisi] kimi üç geniş proqramlı böyük şöbələri olmaqla bərabər, xırda çocuqlarımız üçün həkkak və minaçılıq şöbəsi, açarçı-yozaqçılıq (слесарный), dülgər və xərratlıqla, mexaniki və çox başqa şöbələri də vardır ki, buranı bitirmişlər həqiqətən öz sənətində sözün tam mənası ilə bir mahir olur. Bunlardan maəda [başqa] sənayeyinə nəfisədən [incəsənət növlərindən] ədd [hesab] edilən heykəltəraşlıq (istər kirəc, istər ağ daşdan yapma olsun)

üçün də xüsusi şöbə açıqdır. Bu şöbədə böyük-küçük hər kəs xahiş etsə, bu sənəti öyrənə biləcəkdir.

Gərək Bakı, gərək sə Azərbaycanca bundan böylə sənəətə [ustalıq və sənətkarlığa] ediləcək diqqət üçün və sənəətin tərəqqisi üçün Bakı Sənaye məktəbi birinci mövqə tutur. Bu gün istər elektrik, istər mexaniki, istər memari sənayedə bir çox sənətkarlarımız olmalıdır. Lakin nə dəmiryollarında, nə emalatxanalarda, nə zavodlarda müsəlmanlardan əhəmiyyətli mexanik, müdir və nazir [mühəndis; müfəttiş] yerlərini tutan yoxdur. Böylə bir məktəbimiz olduğu və Bakıda şü qədər müsəlman yaşadığı halda, sənəət müəssisələri tamamen bizim əlimizdə olmalıydı. Nədənsə xaricilər Rusiyanın ən uzaq yerlərindən gəlib, təhsil üçün Bakıya gəldikləri halda, Bakının özündə yaşayan islam balalarını bu məktəbə verməkdən imtina edirdilər. Hər halda bu məktəbə daxil olmaq iləridə müsabiqə və imtahanla olurdusa, şümdi ali-ibtidai məktəbləri itmam etmişlər [bitirənlər] bu məktəbə imtahnansız qəbul ediləcəklər. Bu xüsusda atalarımız diqqətsizlik göstərməməsiylə, cavanlarımızın buna qeyrət edəcəyinə ümid edirik. Daxil olmaq üçün ərizə verməyə hələ imkan vardır. Bütün Bakı İslamlarını[n] mümkün olduqca Azərbaycanın bircə dənə olan sənət məktəbini mənəvi cəhətdən əlimizə almaq üçün ibrazi-hümmət etmələri [hümmət göstərmələri, səy göstərmələri] mütəmənnadır [arzu edilən-

dir]. İşbu məktəbin, gələcək həyatımızın ən lazımlı ünsürlərini hazırlayaçağı təbii bir məsələdir. Müstəqil bir millətdə sənət və ticarətin tərəqqisi lazım olduğu üçün yeganə bir sənət məktəbimizə xüsusi əhəmiyyət verməliyiz.

M. H.

TƏSHİH [DÜZƏLİŞ]

Gəncə Milli Zabitan məktəbinin təftiş mərasimi haqqında qəzetəmizin 21-inci nömrəsində verilmiş olan məlumatda məktəbin təftişə qədər üç ay yarım davam etmiş olduğu yazılmışdır. Halbuki təlimgah (məktəb) eylül [sentyabr] ayının birində açılmış olduğundan, məsəisi [fəaliyyəti] üç ay yarım deyil, ancaq bir ay yarım olduğunu qeydlə təshih-keyfiyyət edirik [məlumata düzəliş edirik; həqiqi vəziyyəti deyirik].

BAKI XƏBƏRLƏRİ

* Bələdiyyə İdarəsi bir neçə növbətdən xaric iclaslar quraraq bir neçə məsələlər həll etmişdir. Birinci iclası ayın 8-ində olub su kəməri məsələsinə baxılmışdır.

Bura xidmətçilərinin hesabı azaldılmaqla bərabər, məvaciblərinin də azalmasını qət etmişdir. Xidmətçilərin əksəri əlavəli məvacib aldıkları üçün işbu məvaciblər əksildilib bərabər edilmişdir.

* Bələdiyyə İdarəsinin inşaat şöbə-

si qarşısında bir çox mühüm məsələlər vardır. Məsələn məktəb imarətlərinin təmiri, xəstəxana, müalicəxanalar və mərmidən zədələnmiş qəssabxanalarını, şəhər şose və soqaqlarını təmir etmək, bundan əlavə bütün şəhər mühümünü [təchizatını] anbarlara toplayaraq siyahı etmək lazım gəlir. Bunun üçün külli miqdarda pul və vəsaili-nəqliyyə [nəqliyyat vasitələri] lazımdır.

Binaileyh [ona görə], məzkur [adı çəkilən] şöbə Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə təvəqqe etmişdir ki, əvvəla inşaat şöbəsinin arabaları fəaliyyəti təcrid [bərpa] edilsin. Bunun üçün əqəllən [ən azı] üç yük avtomobili və 30 araba lazımdır. İkinci, Bələdiyyə İdarəsindən təvəqqe olunur ki, Hökumətə müraciətlə şəhər arabaları durduqları yerlərdə və soqaqlarda həcz [müsadirə] edilməmək üçün onlara və qulluqçulara vəsiqə verilməsi barəsində təşəbbüsatda bulunsun. Üçüncüsü, inşaat şöbəsi xidmətçilərinə iki fayton verilsin. Baş mühəndisə həftədə əqəllən üç dəfə səhər saat 8-dən 10-adək avtomobil verilsin. Əvvəlcə qəti surətdə bəyan etmişdir ki, işbu tələbata əməl edilməzsə, vəzifələrini hüsnifadan [layiqincə yerinə yetirməkdən] aciz qalacaqdır. Bu isə Bələdiyyə işlərinə zərərdir.

* Bir çox müəssisə və zəvat [şəxslər] kağızdan ötrü Maarif Nəzarəti nəzdində təşəbbüsatda bulunurlar; bunun namüsaid olduğundan naşi [ötrü] 1918 sənədə təsis edilmiş “Kağız Təqsimi

[Paylanması] və Hesabı Şurası” fəaliyyətini təcrid [bərpa] etsin. İşbu Şura üç nəfər Hökumət nümayəndəsi, 4 nəfər də məhəlli [yerli] kağız anbarları sahibləri nümayəndələrindən ibarət idi.

* Bələdiyyə Məclisi maliyyə şöbəsinin 6 təşrini-sani [noyabr] tarixli iclasında Bələdiyyə qulluqçularının məvəcibləri artması məsələsi müzakirə edilmişdir. Ayda 300 rublədən 399 rubləyədək alanlar 200 rublə əlavə alacaqlar. 400-dən 499 rubləyədək alanlar 250 rublə əlavə, 500-dən 599-adək alanlar 300 rublə əlavə, 500 və yuxarı alanlar 300 rublə əlavə alacaqlardır.

* Hal-hazırda neft sahibləri ilə Ticarət və Sənəət Nəzarəti miyanında [arasında] hesaba alınmış neftin qaytarılmasından ötrü müzakirə [müzakirələr] davam etməkdədir.

Müzakirə hələlik heç bir nəticə verməmişdir, fəqət bir neçə müştərək müşavirələr olacaqdır. Neftçilər miyanında dəvəran edən [dolaşan] şayiata [şayiələrə] görə, Hökumət neftin putuna dörd manatadək qiymət təyin etməyə razılıq vermişdir. Neftçilər isə puta 5 manat təklif etmişlər. Bununla bərabər neftçilər gələn sənə hesabına 75 faiz də qərz [borc] istəyirlər. Şayiata görə Hökumət hal-hazırda neftin nisfini [yarısını] təhti-inhisara [inhisar altına] almaq istəyirmiş.

Tələbələr ictiması [yığıncığı]

Təşrini-saninin [noyabrın] 15-ində saat 4-də Türk Ocağı mənzilində olacaq türk tələbələri ictiması vüqu bul-

masına Bakı valisi tərəfindən icazə verilmişdir. Həmin günə təyin edilmiş iclas bu ya o səbəblə baş tutmadıqda, 18 təşrini-sani saat 4-ə təxir edilə bilər.

İRƏVAN QUBERNİYASI MÜSƏLMANLARININ HALI

İrəvan quberniyasında yaşayan dörd yüz minə yavuq müsəlman əhalisi bu gün ən pərişan, ən ümitsiz bir halda bulunur. Türk əsgərləri buraya gəlmədən əqdəm [əvvəl] köylərdə, şəhərlərdə bulunan camaatın həyatı bir tükədən asılmışdı. O vaxtlar erməni ştabının səvabdidi [təsdiqləməsi; icazəsi] və əmrilə iki yüzdən ziyadə müsəlman köyləri atəşə tutulub, iki yüz mindən artıq müsəlman kəndçisi yersiz və yurdsuz qalıb, olmanın əza və cəfalara, aclığa, müsri [yoluxucu] naxoşluqlara giriftar oldu.

Müsəlmanlar böylə bir dəhşətli dəqiqələr keçirərkən, türk qoşunları İrəvan quberniyasına daxil oldular. Bunların buraya daxil olmaları yerli əhalini ölüm çəngalından [caynağından] qurtardı. Zavallı əhali o qədər incimiş, o qədər bəlalara tutulmuşdu ki, türk əsgərləri İrəvan şəhərinin dörd verstliyində durarkən şəhərdə yüz illərcə yaşayan, evə, bağa, mülkə malik olan müsəlmanlar bir sel axını kimi dövlətli, biçiz [kasıb], qocalı, cavanlı öz xanələrini, əmlakını ataraq şəhərdən çıxdılar. İyirmi beş minlik əhalidən fəqət beş-üç ailə şəhərdə qaldı. Hər

kəs üzünü bir tərəfə çevirib bir köydə, bir qəsəbədə yerləşdilər.

Şəhər əhalisindən qabaq kəndçilər kəndi köylərindən, yuvalarından qaçaraq qorxusuz dağlarda, daşlarda məkan etdilər. Sürməli, Eçmiyədzin, Novo-Bayəzid, Aleksandropol uyezdlərindən – türk əsgərləri gəlmədən qabaq – mümkün edən köylü, kəndçi qaçdı.

Tərk olunan köylər ya yanmış, ya erməni mühacirləri tərəfindən işğal olunmuş. Hərçənd ki, əlimizdə istatistika xəbərləri yoxdur. İrəvan quberniyasında iki yüz mindən ziyadə müsəlman camaatı yerlərindən qaçmış, oynamış, pərakəndə oraya-buraya dağılmış. Türk qoşunu İrəvan quberniyasına daxil olduqdan sonra qaçmış, dağılmış olan müsəlman kəndçiləri qorxusuz və türklər tərəfindən işğal olunmuş köylərə, ölkələrə sığınmışlar. Bunu da deməliyiz ki, bu yerlərin əksəri ermənilər tərəfindən buraxılan köylərdir, ölkələrdir. Eşitdiyimizə görə, Osmanlı dövləti ilə Erməni Cümhuriyyətinin mabeynində [arasında] olan etilafa [uzlaşmaya] görə, türk əsgərləri müvəqqəti olaraq işğal etmiş yerlərdən çəkirlər. Türk qoşununun bu yerlərdən çəkilməyi ilə İrəvan quberniyasında yerlərindən oynayan müsəlmanların həyatında yeni acıntılı, dəhşətli səhifələr açılır. Əcəba köylərini buraxmış erməni mühacirləri yaxud erməni hökuməti bu yerləri müsəlman kəndçilərinin əlində qoyacaqlarmı? Yaxud müsəlmanların köylərini, yerlərini tutmuş erməni mühacirləri

ya erməni hökuməti bu köyləri sahiblərinə qaytaracaqlarmı? İştə bir məsələ ki, bunun düz-doğru həll olunması dərin fikirlər, ciddi düşüncələr doğdurur. Bizcə Azərbaycan Hökuməti bu zavallıların halına qalmalı, bunların imdadına yetməlidir. Noyabr ayının onunda Tiflisdə Qafqaz hökumətləri konfransı çağırılır. Bu konfransda ciddi məsələlər həll olunacaq. Bu məsələlər içində şu dövlətlərin hüddud məsələləri də müzakirəyə qoyulacaqdır. İştə Azərbaycan dövlətinin mürəxxəsləri [nümayəndələri] bu konfransda öz həmdini və həmmilləti olan İrəvan quberniyası müsəlmanlarının halına çarə qılmalıdır. O yerlər ki, o nahiyələr ki, orada müsəlmanlar əqəliyyəti [azlığı] təşkil edirlər, onların həyatını təmin etməli və milli-mədəni muxtariyyətə malik olmalarını tələb etməlidir. O nahiyələr ki, orada müsəlmanlar əksəriyyəti təşkil edirlər və Azərbaycan dövləti ilə həmhüddudurlar, o nahiyələri Azərbaycan torpağına yapışdırmalı. Böylə nahiyələr vardır. Sürməli, İrəvan, Şərur və Naxçıvan uyezdləri əksəriyyətcə müsəlmanlarla məskundur. Novo-Bayəzid uyezdinin bir uçastoku bilaistisna [istisnasız] müsəlman köyləridir. Hərگاه Tiflis Konfransında Azərbaycan Hökuməti mürəxxəsləri yuxarıda yazdığımız nöqtələri bu tövr həll edərlərsə, İrəvan quberniyasında yaşayan müsəlmanların hallarını yüngülləşdirib, kəndi tarixi vəzifələrini ifa etmiş olarlar.

Əlif. Sad.

LƏNKƏRANDAN (xüsusi müxbirimizdən)

Avetisov dəstəsi əvəzində hal-hazırda İlyəşevski kəşfiyyatçıları fəaliyyətə başlamışlar. Bunlar ətraf və əknafda [ucqarlarda] müsəlmanları Qaçaq Yunis, Əliş və Zülfüqar dəstələrinə müavinətdə [kömək göstərməkdə] ittihamla qətl və qarət edirlər.

Bunların islam qadınları üzərində yaptıkları fənalıqlar calibi-nifrət və təkdirdir [nifrətə və məzəmmətə layiqdir]. Alvadı-Ərkivan dairəsindəki Hacılı köyündən bunlar 3 islam qadını (biris Hüseynhacılı, digər ikisi isə Alvadı-Ərkivan dairəsindən) və Balarçay nəhri kənarındakı Xarmandalı köyündən də dörd qadın aparmışlar. İkincilər Prişib mövzəsi [yeri, mövqeyi], əvvəlcilər isə Nikolayevkaya aparılıb namuslarına təcavüz edilmişdir. İlyəşeviç nəzdində müsəlmanların təşəbbüsətindən naşi [təşəbbüsləri səbəbindən] iki həftədən sonra qızlar qaytarılmışlardır. Qadınlardan bir nəfəri vəfat etmişdir. Mühafizə və müdafiə məsələsi silah yoxluğundan naşi müsəlmanlar üçün qeyri-mümkündür; zira müsəlmanlar silahlarını İlyəşeviçə təslim etmişlərdir. Bunların həyatı İlyəşeviç tərəfindən təmin edilmək ehtimalı bica [boş, puç] imiş. Müsəlmanlar üçün rahat yaşamaq mümkün deyildir.

Astaradan bizə yazırlar:

Burada üç məktəbimiz vardır ki, sənədən-sənəyə tərəqqi edərək bir

çox mütəəllimlər [şagirdlər] tədrisinə səy olunurdu.

Hal-hazırda sərəsəri siyasətçilər səyində işbu məktəblər qapanmağa məcbur olmuşdur. Məktəb yoxluğundan bizim çocuqlarımız küçələrdə dolaşmaqla altun vaxtlarını itirirlər.

Bir çox valideyn iğtişaş qorxusundan bu vaxtadək buraya qayıtmağa cürət etməyirlər. Mərkəzi Kəspə Donanması saldatlarının qanunsuzluqlarını müşahidə edən əhəli dəqiqəbə-dəqiqə Azərbaycan Hökumətini bəkləyir. İşbu xoşbəxt günü nə vaxt görə-cəyimizi bircə Allah bilir.

TÜRKÜSTAN XATİRATI

Şu ünvan təhtində [başlıq altında] yazdığım lövhələr Türküstanın bəzi mühüm nöqtələrinin əhvali-ictimaiyyəsinə [ictimai vəziyyətinə] dairdir. Aşqabad şəhərindən başlayalım. Şu şəhərin əhalisini əksəri İran və Qafqaz müsəlmanları və türkmənlər təşkil edirlər. Mazidə [keçmişdə] Rusiyanın istibdad pəncəsi şu nadan [cahil], siyasəti-cahandan büsbütün bixəbər mühiti, iştə Türküstanı, daha doğrusu islam övladını daha vəxim [qorxulu, ağır vəziyyətdə], daha möhkəm tutub, milliyətcə çıxılmaz uçurumlara sürükləyib, islam aləmindən uzaqlaşdırırdı. Nikolay dövründə biçərə doğan türk övladı müstəbid rus diplomatlarının mənhus fikirlərinə qurban olub gə-dirdi. Rusiya istibdadı yığıldıqda, bu-

ralarda həm bir cünbüş [canlanma], bir hərəkət göründü. Amma bu çırpışmalar yenə xüsusən qafqazlılar və iranlılardan idi. Biçərə türkmənlər Rusiyanın sabiq politikası bərekətindən vətən naminə bir fəaliyyətdə bulunmaq istedadından məhrum. Bəlkə bu gün pək çox ictimai işlərə qarışmış, qarışdırılmışlar ki, bu etilaf [uzlaşma], bu qarışmaq sabiqdə ruslara və bu gün ingilislərə xidmət edir. Amma etiqad etməlidir ki, böylə bir işi məhz cəhaləti-sabiqəsilə [əvvəlki cəhalətiylə] yapır. Bir türkmənin əhvali-ruhiyyəsinə nüfuz etdikdə vətən, din və milliyəti uğrunda varını fəda edər bir türk övladıdır. Nə yapmalı ki, biçərəni iğfal etmişlərdir [yoldan çıxarmışlar]. Türküstanın vaxt və zaman yar olduqda islamiyyətə pək çox xidmətlər edəcəyi şübhəsizdir. Bu günlərdə türkmən cavanları Hökumət nəzdində bir çox təşəbbüslərdən sonra, mollaları yeni üsula bələd və aşına etmək məqsədilə bir darülmüəllimin [pedaqoji məktəb] açmağa müvəffəq oldular. Bir dənə də “Dan yıldızı” namında həftəlik türkmən qəzetəsi nəşr olunur. Həmçinin iranlılar həftəlik “Xurşidi-xavər” məcmuəsi nəşr edirlər. Məktəblərə gəldikdə, on illərdən bəri “Müzəffəri” və “Firiduni” davam etməkdədirlər. “Firiduni” məktəbinin bu günəcən davam və bəqasına [mövcud olmasına] Salman Əsgərov cənabları səbəb olub maddi və mənəvi fədakarlıqda bulunmuşdur və keçən sentyabrda bir “Babi-ittifaqi-iraniyan” [İranlıların birlik qapısı]

məktəbi güşad olunub [açılıb], türkçə və farscağı fəqir təlim və tədris edirdim və yüz 35 nəfər çocuq təhsil edirdi və bu günlərdə Aşqabadın bir neçə verstliyində Firuzə deyilən seyfiyyədə [yaylaqda] əkrad [kürd] çocuqları üçün konsul Mirzə Cavad xan cənabları bir babi-məktəb [məktəb qapısı] açmışdır.

* * *

Türküstan, Aşqabad daxil olduğu halda, iyul ayının axırlarına qədər bolşeviklərin təhti-hakimiyyətində [hakimiyyəti altında] idi, fəqət bu çox davam etmədi. Avqust aylarında idi, dəmiryol əmələləri [fəhlələri] üsyan bayrağını qaldırıb Funtikov firqəsi ilə işləməkdə idilər. Binaileyh [ona görə] Kolesov şü üsyanı yatırmaq məqsədi ilə göndərdiyi fövqəladə komissarı zövcəsi və əvanəsi [köməkçiləri] ilə bərabər həpsini Qızıl-Arvad mövqifində [stansiyasında] qətl edib, Şahqədamdan tutmuş Bayraməliyədək təhti-idarələrinə alıb bolşeviklərdən ayrıldılar. Fəqət Kolesov yenidən göndərdiyi güclü qüvvəyə funtikovçular tab edəmməyib məğlub ola-ola ta Qəhqəyədək geri çəkildilər. Kolesovçular Aşqabad və Qızıl-Arvad üstə sürətlə gəlməkdə idi. İştə bu anda idi, bu şəhərlərin əhalisi bolşeviklərin mücazətindən [cəzasından] qorxub İrana, bilməm nerələrə fərar etmək niyyətində idilər və şü dövrdə idi ki, ruslar kəndi rizaları ilə ingilisləri köməyə dəvət etdilər. Şü müsaid fürsəti ingilislər qəbul edib bilamane [manəsiz] Türküstanın mühüm nöqtələrinə

alati-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] gətirib və mühüm nöqtələrini saldat və alati-nariyyə [odlu silah] ilə möhkəmlətdilər. Bəli, alati-hərbiyyə nə qədər icab edirsə gətirib, Qəhqədə bolşeviklərin qarşısına qoydular. İştə onlar Duşakda, bunlar Qəhqədə bir neçə günlər ancaq tadarükati-hərbiyyə [müharibə tadarükü] ilə məşğul olmaqda idilər. O günlərdə biz Bakıya gəlmək məqsədilə Aşqabad şəhərindən çıxıb Tazəşəhərə gəldik və təqribən iyirmi beş gün məhz Bakıya getmək məqsədilə burada məəttəl olub hökumətdən getmək üçün müsaidə almaq təşəbbüsündə idik. İştə, axırıncı günlərdə idi ki, ingilislərin Qəhqədən çəkildiklərini eşitdik.

Keçən qış və bahar mövsümlərində qəhtü-qəla [qıtlıq və bahalıq] Türküstanın bir çox yerlərində, xüsusən Aşqabadda pək şiddətli idi və qışın şiddətli, pək fırtınalı olduğuna görə füqərə [yoxsullar] olmazın bəlalara məruz qaldılar. Acından ölən az deyildi. Məkulatın [ərzaq məhsullarının] bir şəhərdən digər bir şəhərə nəql olunmasına hökumət müsaid [əverişli] deyildi. Şü müsaidətsizlik [əverişsizlik] ingilislər dövründə daha da şiddət kəsb eylədi [şiddətləndi]. Hətta iyirmi girvənkə un və yaxud buğdanı qaçaq aparırdılar. Bu barədə bilet alıb Tazəşəhərə gəlmək bu mən'in [qadağanın] nə dərəcədə olduğunu bildirər.

Aşqabaddan tutmuş Tazəşəhərədək mütəəddid [çox sayda] mövqiflərdə [stansiyalarda] məkulat [ərzaq] üçün

axtarışlar icra edirlər. Xüsusən Qızıl-Arvad mövqifində axtarış pək şiddətli olur. Təxminən iki saat müddətində vaqonlarda füqərə taqımı yanlarıca gətirdiklərini, hətta 10 girvənkə un və sairə məkulatı alıb mövqif kantorunun qabağında biri digərinin üstə olaraq buraxırlar. Bir çoxunun şeyləri oğurlanıb, oğrudan salım qalan qismi üçün bir çox əziyyət və para verdikdən sonra ya alırlar, ya zəbt olur. İştə bu miyanda [arada] arvad-çocuq ağlaşması həp ətrafdan eşidirsən. Həyat səhifəsində şu mənzərəyə insan baxdıqda bilaixtiyar [qeyri-iradi] lənət böylə məmurlara deyir. Hələ məzə burasındadır ki, Tazəşəhərdə vaqondan endikdə, yenə məmurlar şunun-bunun əlindən cüzi şeylərini almağa çalışırlar. Tazəşəhər Türküstanın sair nöqtələrinə nisbət məkulata möhtac olduğuna görə, füqərə buraya mümkün olduqca, heç olmasa quti-layəmut [cüzi, acından ölməyəcək qədər az azuqə] ilə keçinməkdədirlərsə, ərzaq daşımağa çalışır. Mart faciəsindən sonra türklərin Bakı müsəlmanlarının məhz hifzi-namus və can[ı] [namuslarını və canlarını qorumaq] məqsədilə Bakı üzərinə gəldiklərini və Bakı şəhərinin ətraf qəryələrində [kəndlərində] Osmanlıların al bayrağı təməvvüc etdiyini [dalğalandığını] eşidib, fəqət çar-çəşm ilə [dörd gözlə] Bakının alınmaq xəbərini gözləyirdik. Yüz illərdən bəri şu ümid ilə yaşayıb, ruslar idarəsində ağlar günlər, tarix keçirən biz Qafqaz Azərbaycan müsəlmanları tövfiqi-ilahi [ilahi

yardım] olaraq kəndi arzusuna nail oldu. Böylə bir milli, tarixi arzuya nail [olan] biz müsəlmanların nə dərəcə məsud olduğunu təyin edəlim. İştə şu sevincli xəbəri (türklər Bakıya varid oldular) eşidib Aşqabadda cümlə müsəlmanlar şad oldular. Binaileyh [ona görə] bir an əvvəl kəndimizi Bakıya salmaq sevdası bir çox müsəlmanları gəlmək təşəbbüsünə məcbur etdi. Tazəşəhərə gəldik, fəqət yol yox, paraxod yox, getmək məmnun [qadağan]. İyirmi beş yolçular beş yüzü mütəcaviz oldular [beş yüzü keçdilər]. Ona binaən nəzdi-hökumətdə [hökumət nəzdində] bir çox təşəbbüslər və göz yaşı tökdükdən sonra bir barc almağa müvəffəq olduq. Barc köhnəmiş bir çanaq idi. Bir çox əziyyətlər və qol-qabırğa əzildikdən sonra cümləmiz yerləşdik. Bəxtimizdən dəryada fırtınaya tutulduq. Böylə bir vaxtda digər boş bir barc nerədən isə nüməyan oldu [ortaya çıxdı]. Təhlükə çox da uzaq deyildi. Üç dəfə barclar toqquşdular. Bizim barcın bəzi yerləri sındı. Bunlar toqquşduqda Allah sədası asumana bülənd olmuşdu [göyə ucalmışdı] ki, Allahın köməyi ilə Bakıya salamat gəldik. 14 aydır ki, Bakıdan çıxmışam. Fəqir Bakıdan çıxanda idareyi-hökumət ruslar əlində idi. Ama bu gün paraxodumuz körpüyə yanaşdıqda bir rusun döşündə türkcə polis yazıldığını və bir az uzaqda hakimənə bir vəziyyətdə sevimli qiyafəli bir türk zabitini gördükdə bilməm nə qədər sevinmişəm. Şükürlər olsun o mövlaya, ruslar

dövründə sayılmaz cəfalar çəkən biz müsəlmanlar Osmanlı qardaşlarımızın sayəsində hakimiyyəti-milliyəyə [milli hakimiyyətə] nail olduq. Sən, sən, ey sitəmdidə [zülmə məruz qalmış, haqsızlıq görmüş], Azərbaycan mühitindəki qara buludlar puç oldular. Əsrlərcə səni yeyən yaralarına mərhəm sürüləcək. Səadətlər, ağ günlər qarşıda. İştə cənabi-mövlanın tövfiqi [köməyi] ilə yürüyəlim.

Müəllim: A. Ağababazadə

“İttihad” məktəbi

Bu gündən etibarən açılmış. Yeni və keçən sənədəki kəndi şagirdlərini hər gün saat 9-dan 10-dək məktəb idarəsində qeyd və qəbul edir. Dərslər isə 16 təşrinisənədə başlanacaqdır.

*Məktəb idarəsi.
250 3-1*

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi.

Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır.

Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin kücündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

**Berlin Dərülfünununun həkimi
L. Melkumyans**

Əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevov caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

**Müdirilər:
Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Maarif Nəzarəti əmrləri

səh. 177. “Nömrə 109”: Qəzetdə “Nömrə 100” kimi getmişdir.

Sülh ətrafında

səh. 179 “Drednot”: hərbi dəniz donanmalarında XX əsrin əvvəllərindən etibarən istifadə edilməyə başlanan, güclü artilleriya silahlarına malik zirehli gəmi (drednout).

Almaniyada

səh. 180. “Bütün Almaniya mətbuatı kayzer ilə iştiğal edir.”: Söhbət Almaniya imperatoru II Vilhelmdən gedir.

Qəzetələrdən:

Almaniya-Rusiya ixtilafı

səh. 181. “...Fridrixştadt vağzalında...”: Fridrixştadt [Friedrichstadt] Almaniyanın şimalında, Ayder [Eider] çayı üstündə yerləşən şəhərdir. Bundan başqa, Berlin, Düsseldorf və Drezden şəhərlərinin eyniadlı rayonları var. Burada söhbət çox güman ki, regional dəmiryolu şəbəkəsinin üstündə yerləşən, Drezdenin Fridrixştadt rayonundan gedir.

Nəzarətlərdə

səh. 183. “Bakının işğalından sonra...”: Bakının Qafqaz İslam Ordusu tərəfindən azad edilməsi nəzərdə tutulur.

Türkün dərdi

səh. 184. “1 təşrini-sani 1334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 1 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Mütəllib oğlu Abid Alp”: Bu imza Əmin Abid Mütəllibzadəyə məxsusdur.

“Türkün dərdi” şeiri (səh. 184)**üçün lüğət:**

fövq: üst

mazi: keçmiş

hal: indiki zaman

istiqlal: gələcək

münəvvər: ziyalı, aydın

təcdid: yeniləmə; yenilənmə

Məktəblərimiz

səh. 185. “Həkkaklıq”: metal, daş və sair materiallar üzərində polad qələmlə yazı və naxışlar oymaq sənəti.

“Minaçılıq”: qiymətli metalardan və digər materiallardan hazırlanan əşyaların üzərində rəngli şüşəvari təbəqədən naxışlar düzəltmək sənəti.

“Yozaqçı”: qıfıl düzəldən, yaxud təmir edən usta.

səh. 186. “M. H.”: Bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Lənkərandan

səh. 189. “Bunların islam qadınları üzərində yaptıkları fənalıqlar calibi-nifrət və təkdirdir.”: Qəzetdə “calibi-nifrət” yerinə “calibi-diqqət” getmişdir.

“...Balarçay nəhri...”: Çox güman ki, Azərbaycanın Biləsuvar rayonu ərazisindən axan və Balkarçay, Bolqarçay, Balharçay kimi adlarla tanınan çay nəzərdə tutulur.

Türküstan xatirəti

səh. 192. “Ona binaən nəzdi-hökumət-də bir çox təşəbbüslər və göz yaşı tökdükdən sonra bir barc almağa müvəffəq olduq.”: Barc: barj yaxud barja; böyük yük